

Інна Коваль,
аспірант Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини

СТАН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В АСПЕКТІ ЇХ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

У статті розкрито стан професійної підготовки студентів педагогічного коледжу в аспекті правового виховання на основі аналізу навчальних планів, програм та навчально-методичного забезпечення. Доведено, що студенти педагогічного коледжу оволодівають правовими знаннями під час вивчення дисципліни «Правознавство» у циклі гуманітарних та соціально-економічних дисциплін нормативної частини навчального плану. Встановлено, що дидактично-виховний потенціал, закладений у цій дисципліні, використовується недостатньо.

Ключові слова: професійна підготовка студентів, студенти педагогічного коледжу, правознавство, правове виховання.

В статье раскрыто состояние профессиональной подготовки студентов педагогического колледжа в аспекте правового воспитания на основе анализа учебных планов, программ и учебно-методического обеспечения. Доказано, что студенты педагогического колледжа овладевают правовыми знаниями при изучении дисциплины «Правоведение» в цикле гуманитарных и социально-экономических дисциплин нормативной части учебного плана. Установлено, что дидактически-воспитательный потенциал, заложенный в этой дисциплине, используется недостаточно.

Ключевые слова: профессиональная подготовка студентов, студенты педагогического колледжа, правоведение, правовое воспитание.

The article deals with the state of training of students of pedagogical college in the aspect of legal education based on analysis of curricula, programs and educational support. Students of Preschool Education 5.01010101, 5.01010201 Primary education, Social pedagogy 5.01010601 acquire legal knowledge while learning discipline «Law» in a series of humanitarian and socio-economic disciplines of normative part of the curriculum. Its study allows to understand the basic concepts and the theory of law, the basic provisions of the Constitution of Ukraine, Ukrainian State properties, rights and freedoms.

It was proved that students of Teachers College master legal knowledge while learning discipline «Law» in a series of humanitarian and socio-economic disciplines of normative part of the curriculum. It was established that didactic and educational potential inherent in this discipline used enough. Students have

gaps in knowledge of the Education Law, the legal status of subjects of educational relations have skills of practical application of legal knowledge and professional legal skills and sufficient legal literacy. These problems are largely due to the fact that the curricula and training programs of future teachers do not take into account the nature and extent of legal knowledge, professional legal skills are not developed requirements for the selection of optimal content of legal disciplines for students of pedagogical colleges.

The study found that the process of teaching law adversely affected by such factors: the lack of uniform approach to determining the set of topics that must be read in the course «Law»; insufficient provision of student teaching of; insufficient use of innovative technology in legal education; insufficient use of active methods; insufficient hours allocated to study law.

It was proved that the current challenges and the content and organization of educational process in pedagogical college are solved slowly without the necessary logistical support, which of course affects the quality of teacher training. It is not focused on outcomes, new principles and technology education, retains a gap between a pan and a professional, traditional and problematic, extensive and intensive information and developing training; does not provide for the formation of the future teacher of readiness for pedagogical creativity and collaboration with their pupils, their parents and the public. In its basis it is not put the personality of the future specialist it is not detected and it is not formed its legal education.

Key words: *students professional training, students of Teachers training college, law, legal education.*

Постановка проблеми. Педагогічний коледж як новий вид навчального закладу займає чільне місце в освітній системі. Тенденція розвитку педагогічного коледжу диктується, насамперед, завданнями професійної освіти, контингентом студентів, і проявляється у змісті освітніх програм (загальноосвітніх та професійних), що розрізняються за спрямованістю і рівнем; у формах організації освітнього процесу; у зв'язках з вищою педагогічною освітою; в різноманітності професійних перспектив студентів після закінчення коледжу та ін. [4, с. 28–29].

Проблеми професійної підготовки студентів педагогічного коледжу розглядали О. Мондонен [4], В. Большов [2], К. Глущенко [3], С. Болоніна [1] та ін. Науковцями досліджено навчальний процес у коледжі, який планується ступінчато. В цьому випадку з'являється можливість відбору більш обдарованих студентів для навчання їх на вищих щаблях. З іншого боку, студенти, що прийшли в коледж зі слабкою підготовкою, повільно освоюють програму, можуть тимчасово перервати навчання на початковій ступені. При цьому вони отримують цілком певну спеціальність, кваліфікацію і зможуть успішно працювати на виробництві. Через рік або декілька вони можуть продовжувати навчання в коледжі з наступної ступені навчання. Випускники останнього ступеня коледжу можуть (на

договірній основі) бути зараховані на III–IV курс відповідного отриманої спеціальності ВНЗ на основі випускних державних іспитів [2, с. 29].

Метою статті є розкриття стану професійної підготовки студентів педагогічного коледжу в аспекті правового виховання на основі аналізу навчальних планів, програм та навчально-методичного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень освіти в педагогічному коледжі в організаційному плані характеризується: збільшенням терміну навчання; зміною співвідношення теоретичної та практичної підготовки, що полягає в посиленні теоретичної, фундаментальної підготовки; збільшенням частки загальнонаукової підготовки в змісті навчання; збільшенням частки курсів за вибором студентів; збільшенням частки самостійної навчальної роботи [4, с. 27].

Основою забезпечення процесу самовизначення в умовах коледжу є: профільна і рівнева диференціація навчання, організація різних форм співпраці коледжу з ВНЗ, створення методичного забезпечення навчального процесу, створення атмосфери емоційного комфорту і взаємної довіри, встановлення оптимального зворотного зв'язку, сприяння виробленню студентами адекватної самооцінки, уявлення ними докладної інформації про напрями та характер навчання у вузі, про професії, залучення студентів в різні види діяльності, пов'язаної з передбачуваним професійним вибором, збагачення форм і методів виховання і навчання, які забезпечують наступність освітнього процесу в коледжі і ВНЗ [4, с. 27].

Одним із напрямів підготовки студентів педагогічного коледжу є правове виховання, яке на сучасному етапі розвитку українського суспільства здійснюється згідно із Указом Президента України про затвердження «Національної програми правової освіти населення» (2001), Законом України «Про освіту» (2014), де ставиться завдання правового виховання населення взагалі і молодого покоління, зокрема.

Навчальні плани, за якими проводиться навчання в коледжі, складені на основі Державних освітніх стандартів. Плани є основою для складання індивідуальних планів студентів. У цьому сенсі вони не відрізняються від традиційної освіти. Однак, у плани в обов'язковому порядку вноситься варіативна складова, яка істотно перевищує вимоги стандарту.

Необхідність і важливість вивчення правових дисциплін у педагогічному коледжі визначається цілями і завданнями, сформульованими державними освітніми стандартами та навчальними програмами. Студенти спеціальності 5.01010101 Дошкільна освіта, 5.01010201 Початкова освіта, 5.01010601 Соціальна педагогіка оволодівають правовими знаннями під час вивчення дисципліни «Правознавство» у циклі гуманітарних та соціально-економічних дисциплін нормативної частини навчального плану – 2 семестр. Її вивчення дозволяє усвідомити основні поняття та положення теорії права, основні положення Конституції України, характеристики Української держави, права і свободи людини.

Зазначена дисципліна переслідує триєдину задачу:

- формування високої громадянськості людини, її загальної правової культури та соціальної активності;
- отримання студентами спеціальних правових знань у процесі підготовки до професійної діяльності;
- профілактику правопорушень.

Разом із знаннями формуються вміння для достатнього захисту прав, свобод, законних інтересів особистості і правомірної реалізації її громадянської позиції. У ході аудиторної роботи студенти під час практичних робіт вчаться користуватися юридичною термінологією, закріплюють основні моделі правомірної поведінки в типових правових ситуаціях. Поряд з цим студенти опановують інтелектуальними навичками в роботі з соціально-правовою інформацією: вміння висловлювати свою точку зору, передати інформацію, аналізувати ситуацію. Студенти коледжу вже мають певний обсяг правових знань отриманих в школі, тому правові знання їм повідомляються на більш високому рівні (велика деталізація правових норм), в більш широкому обсязі. Цьому сприяють різні форми організації навчального процесу: семінари, ділові ігри, дискусії, диспути, доповіді, аналіз нормативно-правових актів, тестування, розв'язання задач, семінари, самостійні та контрольні роботи.

Однак аналіз практики викладання цих дисциплін у коледжі показує, що дидактично-виховний потенціал, закладений у цій дисципліні, використовується недостатньо. Студенти мають прогалини в знаннях з освітнього права, правового статусу суб'єктів освітніх відносин, не мають навичок практичного застосування правових знань і професійно-правових умінь та достатнього рівня правової грамотності. Ці проблеми багато в чому зумовлені тим, що в навчальних планах і програмах підготовки майбутніх учителів недостатньо враховується характер і обсяг правових знань, професійно-правових умінь, не розроблені вимоги до відбору оптимального змісту правових дисциплін для студентів педагогічних коледжів.

Досвід викладання дисципліни «Правознавство» в педагогічних коледжах свідчить про необхідність більш тісно зв'язку питання права з завданнями навчання і виховання школярів. Більшої уваги потребують питання, пов'язані з професійними завданнями: морально-правове виховання студентів і учнів, взаємодія школи, сім'ї, громадськості, виконавчої влади області, району та населеного пункту, представницького органу депутатів області, району та населеного пункту, правоохоронних органів у профілактиці негативної поведінки молоді тощо.

Разом з тим, проведений аналіз програми дисципліни дозволяє зробити декілька висновків:

1. Правові знання, включені в зміст, переважно сприяють формуванню правосвідомості та правових відносин, і, меншою, становленню правомірної поведінки, хоча такі можливості є. Наприклад, тему «Звичай, мораль, право» доцільно доповнити навчальним елементом «відповідальність за порушення звичаїв і заборон».

2. Розподіл навчального матеріалу по розділах і темах свідчить про те, що автори програми припускають можливість роздільного формування складових правової вихованості, в тому числі нормативної поведінки, не враховуючи їх взаємозв'язків і наступності.

3. У змісті програми немає достатнього навчального матеріалу, що дозволяє пов'язувати досліджувані правові знання з повсякденною діяльністю студентів та їх життям.

4. У курсі «Правознавство» необхідно передбачити вивчення основ соціально-правового захисту особистості.

У темі «Основні поняття про державу, право і державно-правові явища» потребує більш детального висвітлення діяльність місцевої влади у сфері освіти, інформування про форми залучення молоді до участі в пропаганді дотримання законності держави. У темі «Основи адміністративного права» важливо виділити особливості адміністративно-правової відповідальності неповнолітніх, їх батьків, студентів, а також керівників навчальних закладів, підкреслити специфіку державної служби працівників відділу освіти.

У процесі вивчення питань теми «Трудове право та право соціального забезпечення» необхідно акцентувати увагу студентів на процедурах укладення, зміни та розірвання трудового договору між робітниками і роботодавцями, режимі робочого часу робітників та їх часу відпочинку і заробітній платі, особливостях трудових прав, що відносяться до неповнолітньої працюючої молоді. Також детально потрібно вивчати правові питання соціального забезпечення стосовно до дітей-сиріт та дітей-інвалідів.

Корисно використовувати на лекціях та семінарських заняттях матеріали практичної роботи відділів та управлінь освіти і шкіл. Необхідно враховувати особливості вивчення цивільного та сімейного права в коледжі. Потребує показ повноважень державних органів та громадськості у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення і культури. Велике значення має аналіз таких важливих інститутів сімейного права, як усиновлення, опіка тощо.

При викладанні кримінально-правових питань слід докладно розглядати діяльність правоохоронних органів щодо забезпечення державної законності, що закладе основи підготовки майбутніх педагогів до профілактичної роботи з учнями.

Студенти спеціальності 5.01010601 Соціальна педагогіка крім зазначеної дисципліни вивчають дисципліну «Основи соціально-правового захисту особистості» циклу дисциплін професійно-практичної підготовки нормативної частини навчального плану – 3–5 семестри. Вивчення дисципліни дозволяє поглибити професійну спрямованість студентів педагогічних коледжів.

Крім того студенти цієї спеціальності вивчають такі дисципліни як Теорія держави і права – 1 семестр, Конституційне право України – 2 семестр, Цивільне право – 3 семестр, Соціально-правове забезпечення населення 6–

8 семестр, Кримінальне право 4–5 семестр, Господарське право – 5 семестр, Житлове право – 8 семестр, Юридичне деонтологія – 5 семестр, Сімейне право – 6 семестр, Трудове право – 8 семестр, Адміністративне право – 6 семестр, які віднесені до дисциплін вільного вибору студентів.

Правові знання студентам за спеціальністю «Соціальний педагог» дають можливість сформуванню правової інформованості, правосвідомості та правової вихованості, навчити дотримуватися і захищати свої права людини і громадянина.

Стає очевидним, що кваліфікаційна характеристика за спеціальністю «Соціальний педагог» одним із видів діяльності передбачає правозахисну. Для її реалізації студенти мають знати нормативно-правову базу діяльності; вміти надавати соціально-правову допомогу, спрямовану на дотримання прав людини і прав дитини, сприяти в реалізації правових гарантій різним категоріям дітей.

Студенти спеціальності «Соціальний педагог» протягом ряду років визначають темами своїх випускних кваліфікаційних робіт сферу правового виховання в закладах освіти міста та органах соціального захисту дітей. Наприклад, «Соціальні причини і наслідки зростання правопорушень серед підлітків»; «Спосіб життя і його мотивуюче значення у неправомірному поведінці»; «Вплив правових норм на зміцнення сім'ї» та ін. В ході написання робіт вони займаються дослідницькою роботою, яка дозволяє різнобічно розуміти проблеми і завдання, що стоять перед правовим вихованням.

Тому зусилля експериментальної роботи мають спрямовуватися на формування правової вихованості студентів двох спеціальностей: 5.01010101 Дошкільна освіта, 5.01010201 Початкова освіта.

При організації правовиховної роботи у коледжі важливим є врахування змін в способі життя студентів, їх психології. Так, наприклад, на першому курсі, в умовах пристосування абітурієнта до нових форм колективного життя, адаптації до нової обстановки, поведінка студентів відрізняється тим, що ними набагато легше управляти.

Другий курс – початок спеціалізації, закріплення інтересів до наукової роботи як відображення подальшого розвитку і поглиблення професійних інтересів.

Третій курс характеризується ґрунтовним знайомством зі спеціальністю у формі проходження виробничої практики. Основним в мотивах діяльності студентів поступово стають мотиви спеціальної підготовки, формуються чіткі практичні установки відносно конкретного напрямку майбутньої трудової діяльності [3, с. 51].

Дійсно, сьогоднішній студент в педагогічному коледжі через деякий час вже стає вчителем-предметником, педагогом, вихователем і наставником учнів загальноосвітніх шкіл. Він практично бере участь у правовому вихованні учнів, допомагає сім'ї, школі, правоохоронним органам, громадськості, попереджає правопорушення неповнолітніх, працює з

підлітками девіантної поведінки.

Правове виховання може успішно реалізовуватися і в період практики. При проходженні практики майбутній педагог набуває не тільки професійних вмінь та навичок, але й може отримати ази правовиховної роботи, що полягає в координації зусиль школи, сім'ї, громадськості, правоохоронних органів. Активна участь майбутніх педагогів у роботі комісії та інспекції у справах неповнолітніх під час практики корисна не тільки студентам, а й установам, в яких проводиться даний вид практики. Для успішного проведення таких практик слід забезпечити студентів необхідними методичними рекомендаціями, завданнями літературами.

Цілі і завдання, програми практики, форми звітності визначаються освітньою організацією по кожному виду практики. Навчальна практика проводиться в навчальних аудиторіях, виробнича – проводиться в навчальних закладах та освітніх організаціях, напрям діяльності яких відповідає профілю підготовки студентів. Відповідно в педагогічному коледжі організовується і проводиться навчальна і виробнича практика за професійними модулями. Виробничій практиці передують навчальна практика, де студенти виробляють практичні вміння планування, організації та проведення різних видів діяльності та спілкування дітей; оцінки продуктів дитячої діяльності, визначення цілей і завдань навчання, виховання і розвитку особистості дошкільника чи учня, організації та проведення групових та індивідуальних занять з різних розділів програми; взаємодії з батьками та співробітниками навчального закладу чи освітньої організації.

Педагогічна практика у базових закладах є обов'язковим компонентом процесу фахової підготовки майбутніх педагогів, важливим етапом їхнього професійного зростання. Основною метою педагогічної практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами професійної діяльності; формування у них професійних умінь і навичок, необхідних для самостійного майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, формування правової вихованості студентів педагогічного коледжу у процесі викладання правових дисциплін та під час педагогічної практики має специфічні особливості.

По-перше, правознавство не є профілюючим предметом. Його викладання необхідно пов'язувати з циклом спеціальних дисциплін, щоб майбутні фахівці могли вільно апелювати до законодавства у своїй професійній діяльності.

По-друге, відсутність навчальної та виробничої практики по праву обумовлює розробку спеціальних курсів і практикумів з правового забезпечення професійної діяльності, що дозволить більш поглиблено вивчати право і можливості його цілеспрямованого застосування [1, с. 76].

Науково-дослідна робота в педколеджі є одним з важливих чинників підвищення якості правової підготовки майбутнього педагога. Тематика робіт може мати інтегративний зміст. Наприклад, тема «Роль правового регулювання в охороні заповідного об'єкту» тощо.

Оволодіння системою виховної роботи зі студентами кураторів є важливою умовою успішної реалізації їх правового виховання. Куратор групи будучи, наставником молодих людей завжди повинен їх тримати в правовому полі і довести їм необхідну правову інформацію.

За результатами дослідження на процес викладання правознавства негативно впливали такі фактори: 1) відсутність однакового підходу до визначення сукупності тем, які обов'язково повинні читатися в рамках курсу «Правоознавство»; 2) недостатня забезпеченість студентів навчально-методичним забезпеченням; 3) недостатнє використання інноваційних технологій у процесі правового виховання; 4) недостатнє використання активних методів; 5) недостатній обсяг годин, що відводяться на вивчення правознавства.

Висновки і перспективи. Отже, актуальні та складні проблеми змісту та організації виховного процесу в педагогічному коледжі вирішуються повільно, без необхідного матеріально-технічного забезпечення, що, звичайно, позначається на якості підготовки вчителя. Вона не орієнтована на кінцеві результати, нові принципи і технології навчання, зберігає розрив між загальнокультурним і професійним, традиційним і проблемним, екстенсивним та інтенсивним, інформаційним і розвивальним навчанням; не забезпечує формування у майбутнього вчителя готовності до педагогічної творчості і співробітництва зі своїми вихованцями, їхніми батьками, громадськістю. В її основу не поставлена особистість майбутнього фахівця, не виявляється і не формується її правова вихованість.

Серед перспективних розвідок у цьому напрямі – розкрити стан правової вихованості студентів педагогічного коледжу на основі використання різних методик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болонина С. В. Научно-методические основы преподавания правовых дисциплин в неюридических вузах : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Болонина Светлана Валентиновна. – Москва, 2000. – 161 с.
2. Большов В. М. Формирование профессиональной направленности студентов педагогического колледжа в системе взаимосвязи учебной и внеучебной деятельности : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Большов Валентин Михайлович – Ульяновск, 1998. – 234 с.
3. Глущенко К. Деякі аспекти правового виховання студентської молоді в умовах розбудови правової держави / Держава і право : de lege praeterita, instante, futura : матер. Міжнар. наук.-практ. конференції. (Миколаїв, 27–28 листопада 2009 року). – Миколаїв : Іліон, 2009. – С. 50–51.
4. Мондонен О. Ю. Образовательная среда педагогического колледжа как фактор профессионального самоопределения студентов : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Мондонен Оксана Юрьевна – Санкт-Петербург, 2006. – 330 с.